

สัจจะและสมานฉันท์

(Truth and Reconciliation)

ประเวศ วะสี

มีเสียงเรียกร้องสมานฉันท์มาจากหลายฝ่าย ซึ่งเป็นเจตนาที่ดี แต่ไม่สำเร็จ เพราะความแตกต่างกัน โดยสิ้นเชิงแบบขาวกับดำในทศนะที่เกี่ยวกับ “ระบอบทักษิณ” ฝ่ายหนึ่งเห็นคุณงามความดีว่าทักษิณช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ ช่วยความเดือดร้อนของคนจน กำราบความไม่เอาไหนของพวกขุนนาง อีกฝ่ายหนึ่งเห็นความเลวร้ายว่าทักษิณโกงกินคอร์รัปชั่น ใช้เงินซื้อทุกอย่าง ทำลายความยุติธรรมและระบอบประชาธิปไตย ขยายชาติบ้านเมือง

ถ้ามองต่างกัน โดยสิ้นเชิงอย่างนี้จะสมานฉันท์กันได้อย่างไร

คนที่เรียกร้องความสมานฉันท์อาจถูกโทษเสียอีกว่าไม่รู้ประสีประสาอะไร ว่านี่ไม่ใช่การทะเลาะกัน แต่เป็นความพยายามจะขจัดอธรรม แล้วคุณจะมาห้ามการขจัดอธรรมได้อย่างไร

ความเห็นทำให้เห็นตรงกันไม่ได้ แต่ความจริงที่จริงโดยมีข้อมูลหลักฐานทำให้เห็นตรงกันได้ ฉะนั้นเรื่องของความจริงหรือสัจจะจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะคลายความขัดแย้ง ท่านมหาตมะคานธีท่านจึงเรียกขบวนการของท่านว่า “สัตยาเคราะห์” ที่แอฟริกาใต้ซึ่งเคยขัดแย้งกันรุนแรง เขาไม่เรียกร้องความสมานฉันท์เฉยๆ แต่เขาเรียกร้อง Truth & Reconciliation หรือ สัจจะและสมานฉันท์ คือความจริงต้องมาก่อนแล้วจึงสมานฉันท์ได้

ถ้ารู้ความจริงตรงกันแล้ว กระบวนการสมานฉันท์จึงทำงานได้ เช่น การขอโทษ การให้อภัย การเยียวยา ที่แอฟริกาใต้ตำรวจคนขาวได้พูดความจริงต่อหน้าที่ประชุมคนดำว่าเขาได้ไปฆ่าใครมาบ้าง แทนที่คนดำทั้งหมดในที่ประชุมจะไปรุมฉีกเนื้อตำรวจคนขาว แต่ร้องไห้กันระงมและเต็มไปด้วยอภัยวิถีที่อะริโซนา สหรัฐอเมริกา วัยรุ่นคนหนึ่งไปขายพิชซ่าแล้วถูกวัยรุ่นอีกคนหนึ่งยิงตาย พ่อของเด็กที่ตายไปดูแลวัยรุ่นที่มายิงลูกเขาตาย เพราะถือว่าผู้ยิงก็ตกเป็นเหยื่อเหมือนกัน ผู้ยิงและพ่อแม่ของเขาคงมีความทุกข์ไม่ยิ่งหย่อนกว่าผู้สูญเสียลูก และต้องการการเยียวยาด้วยเหมือนกัน เมื่อพ่อผู้สูญเสียลูกเล่าให้ที่ประชุมที่แคลิฟอร์เนียฟังถึงการที่เขาไปเยียวยาผู้ที่ยิงลูกของเขา คนที่ประชุมทั้งหมดร้องไห้กันระงม เพราะอภัยวิถีเข้าไปสัมผัสในส่วนลึกของความเป็นมนุษย์อย่างแรง ในความเป็นมนุษย์นั้นมีความสามารถในการให้อภัยอย่างน่าอัศจรรย์

เราจึงน่าจะนึกถึงความจริงและสมานฉันท์ ในความขัดแย้งใหญ่ในสังคมไทย

ความจริงเกี่ยวกับระบอบทักษิณมีความซับซ้อน คงจะเข้าถึงไม่ได้ด้วยการตีกัน การด่าทอกัน หรือการรัฐประหาร กระบวนการเข้าถึงความจริงน่าจะประกอบด้วย (๑) สันติวิธี (๒) นิติธรรม (๓) **ความรู้ข้อมูล (หลักฐานความมีเหตุผล)**

จะได้เถียง ทะเลาะกัน ชุมนุม หรือเดินขบวนการอย่างไรก็ได้ แต่ยึดหลัก ๓ ประการข้างต้น คือ ต้องสันติ ต้องเคารพกฎหมาย ต้องใช้ความรู้ข้อมูลหลักฐานเหตุผล หลัก ๓ ประการนี้จะทำให้ฝ่ายความเสียหายและความยากลำบากของวิกฤตการณ์ไปสู่ความจริงที่คนไทยจะสมานฉันท์กันได้

ความจริงผมได้พูดถึงวิกฤตการณ์คลื่นลูกที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มาแล้ว ๑๐ ปี ก่อนที่คุณทักษิณจะปรากฏบนขอบฟ้าการเมืองไทยว่าเป็นวิกฤตการณ์สุดๆ และยากต่อการแก้ไขเพราะไม่รู้ว่ศัตรูคือใคร เผลอๆ จะเป็นการทำลายตัวเอง ในความซับซ้อนของวิกฤตการณ์ปัจจุบันเราต้องค่อยๆ สืบถึงสาเหตุที่ฝังลึกและแก้ไขให้ตรงเหตุ

มีสาเหตุใหญ่ๆ อย่างน้อย ๕ ประการที่นำมาสู่วิกฤตการณ์ปัจจุบัน คือ

(๑) **ความเป็นสังคมทางดิ่ง** ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจข้างบนกับผู้นิ่มีอำนาจข้างล่าง เป็นสังคมทอนกำลัง ที่ไม่มีทางที่เศรษฐกิจจะดี การเมืองจะดี และศีลธรรมจะดีเพราะเป็นสังคมที่ขาดความเสมอภาคและภราดรภาพ ขาดความเป็นธรรม

(๒) **โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์** หรือเผด็จการโดยรัฐ ทำให้ไม่มีพลังสร้างสรรค์แต่มีการใช้อำนาจในทางผิดๆ ตลอดจนคอร์รัปชั่น และก่อความขัดแย้งกับท้องถิ่นปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐรวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น

(๓) **การศึกษา** ที่ทำให้อ่อนแอทางปัญญาทั้งชาติ เพราะเอาวิชาเป็นตัวตั้งแทนที่จะเอาความจริงของชีวิตและสังคมเป็นตัวตั้ง

(๔) **การสร้างพระเจดีย์จากยอด** พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างสำเร็จจากยอด เพราะจะพังลงๆ การพัฒนาของเราทำจากยอดทั้งสิ้น จึงไม่สำเร็จไม่ว่าเศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองหรืออะไรอื่น ฐานของพระเจดีย์คือชุมชนท้องถิ่น

(๕) **ธนกิจการเมือง** ในการเลือกตั้งครั้งแรกๆ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ผู้แทนราษฎรที่มีคุณภาพสูงมากที่มีทั้งอุดมการณ์ ความรู้ ความสุจริต และการอุทิศตัวเพื่อประเทศ คุณภาพของนักการเมืองลดลงไปเรื่อยๆ เมื่ออำนาจของกองทัพและอำนาจเงินเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง อำนาจเงินนั้นเข้ามาก่อนคุณทักษิณแล้ว แต่ยุคคุณทักษิณได้มีการร่วมทุนขนาดใหญ่เป็นหมื่นๆ ล้าน ทำให้เกิดธนกิจการเมืองแบบสุดๆ คุณภาพของนักการเมืองที่ขาดอุดมการณ์ ขาดความรู้ ขาดความสุจริต ขาดความอุทิศตัวเพื่อประเทศ เป็นอุปสรรคใหญ่ต่อความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย

เหตุทั้ง ๕ ประการของวิกฤตชาติเป็นเรื่องยากต่อความเข้าใจ เพราะสังคมไทยฝังแน่นอยู่ในระบบอนุรักษนิยม ในความฝังแน่นนั้นสิ่งใหม่เกิดไม่ได้ แต่สิ่งเก่าก็ทำให้วิกฤตมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะสังคมไทยเติบโตและสลับซับซ้อนเกินกว่าที่ระบบอนุรักษจะรักษาคุณภาพได้ ปรัชญาการตั้งถิ่นฐานมาขยายให้ทุกอย่างของสังคมไทยหลวมหมด เกิดสภาพโกลาหล (Chaos) ขึ้น ในสภาพโกลาหลเป็นทางสองแพร่ง ทางหนึ่งคือเกิดความรุนแรงนองเลือด อีกทางหนึ่งคือเกิดการยกระดับการพัฒนาไปสู่สิ่งใหม่ที่ดี (New order) สิ่งใหม่ที่ดีเกิดไม่ได้ในสภาวะที่แข็งเป็นหิน แต่จะเกิดขึ้นที่ชายขอบของความโกลาหล

คนไทยควรจะใช้สติใช้ปัญญาหลีกเลี่ยงทางแพร่งที่หนึ่งไปสู่ทางแพร่งที่สอง นั่นคือไปสู่สิ่งใหม่ที่ดี ซึ่งในที่นี้ขอเรียกว่า สันติประชาธรรมหรือประชาธิปไตยใหม่ที่มีคุณภาพที่ดี โดยแก้ไขตามสาเหตุวิกฤตทั้ง ๕ ประการที่กล่าวข้างต้น โดยดำเนินไปบนเส้นทางสู่ความจริงและสมานฉันท์ ตามหลัก ๓ ประการคือ สันติวิธี นิติธรรม ใช้ความรู้ข้อมูลหลักฐานเหตุผล

ความจริงประเทศไทยมีทรัพยากรอันอุดม เกินพอที่จะสร้างความผาสุกแก่คนทั้งมวล ถ้าช่วยกันสร้างความถูกต้อง สังคมไทยป่วยมากจนวิกฤต เพราะความไม่ถูกต้อง ถึงเวลาที่คนไทยจะใช้วิกฤตการณ์ครั้งนี้เป็นโอกาส ที่จะรณรงค์กันทุกอย่างของสังคมให้ธรรมะหรือความถูกต้องเป็นหลักของแผ่นดิน แทนที่อำนาจและความไม่ถูกต้องเพื่อความบังเกิดขึ้นของแผ่นดินที่มีธรรมครอง อันจะเป็นไปเพื่อความผาสุกของคนทั้งมวลร่วมกัน.-
